

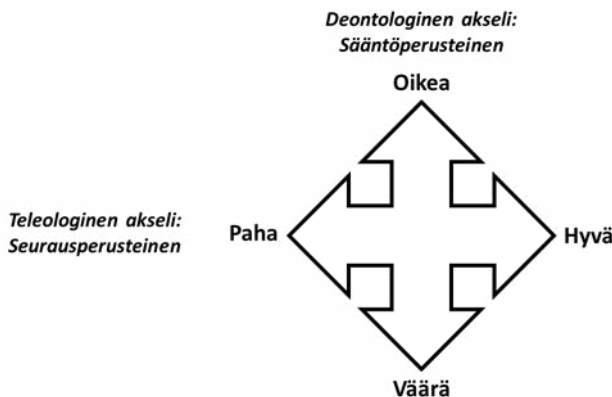
Oikeutta oikeuteen – ihmisoikeuksien logiikasta

Christer Bengs

Käsityksiä ihmisoikeuksista on paljon ja muutosten myllerrys synnyttää niitä lisää. Miten luodaan oikeutta perusoikeuksiin? Asian ymmärtämiseksi tulee pohtia ihmisoikeuksien rakennetta suhteessa yhtäläisyyteen, erilaisuuteen ja yhteiskunnallisiin instituutioihin. Se ei ole helppoa, mutta välttämätöntä, ja se koskee kaikkia yhteiskunnan toimialoja, myös maankäyttöä ja suunnittelua.

Etiikka ja oikeuksien rakenne

Laajuudessaan ja moninaisuudessaan etiikan analyysi (metaetiikka) on varsin haasteellista eikä helposti avautuvaa kommenteille. Rohkenen kuitenkin väittää, että oikea ja väärä eivät ole hyvän ja pahan synonyymejä. ”Oikea” ja ”väärä” viittaavat kenties käyttäytymissääntöihin, ”hyvä” ja ”paha” vuorostaan lähinnä tekojen seurauksiin. Kokemuksesta tiedämme, että oikea käyttäytyminen voi toisinaan johtaa pahoihin seurauksiin ja väärä käyttäytyminen joskus hyviin tuloksiin (Kuva 1).



KUVA 1 Etiikan muuttujat

Sääntöriippuvaisina oikea ja väärä ovat lisäksi sidoksissa historialliseen tilanteeseen. Tietyissä paikassa ja ajassa ne ovat melko yksiselitteisiä. Hyvänä pidetty saattaa sen sijaan hetkessä muuttua pahaksi. Ihmisoikeuksien kannattajana voisi ajatella ihmisoikeuksia eräänlaisena sääntöihin tiivistettynä ihanteena, jonka tarkoituksena on turvata jokaisen yksilön perusoikeuksia kuten oikeus elämään, toimeentuloon ja turvallisuuteen. Tulkinnan varaan jää, missä määrin ihmisoikeuksia koskevat säännöt tuottavat toivottua tulosta.

Perusoikeuksien lista on ajan myötä kasvanut yhä mittavammaksi. (Strzelewicz, 2001) Sanomattakin on selvää, että yhtäläiset oikeudet koskevat hyvin erilaisia ihmisiä. Erilaisuus siis ei voi olla perustana universaalisten oikeuksien kieltämiselle. Pikemminkin juuri erilaisuuden olemassaolo edellyttää yleisten, kaikkia koskevien oikeuksien määrittelemistä ja puolustamista.

Ajatus jokaiselle kuuluvista jakamattomista ihmisoikeuksista on vanha, mutta tapa perustella näitä oikeuksia riippuu historiallisista olosuhteista. Ihmisoikeuksien looginen perusta on kuitenkin aina sama: Minun oikeuteni tulee olla myös kaikkien muiden henkilöiden oikeutta. Ihmisoikeudet ovat siis jakamattomia ja universaaleja. Ne eivät saa olla keskenään ristiriitaisia eivätkä vain tiettyjen ryhmien oikeuksia. Lisäksi ihmisoikeudet tulee kollektiivisesti turvata niin, että rikkomuksia estetään ja sanktioidaan julkisen oikeudella (Kuva 2).



KUVA 2 Oikeuksien rakenne

Ihmisoikeudet muodostavat perustan, jolle yhteiskunnan eriytyneemmät oikeudet rakentuvat. Säännösten tarkoituksena on turvata niiden toteutumista, mikä edellyttää lakien keskinäistä ristiriidattomuutta. Toimintaa ohjaavina tekijöinä yhtenäinen moraalinen ja perinnekertomukset ovat yhteiskunnassamme vaihtuneet lakien ja asetusten jatkuvaan kasvuun. Siksi on tärkeää ymmärtää tämän säännösten logiikka.

Sääntöjä on kahdenlaisia, positiivisia ja negatiivisia. Positiivinen sääntö kertoo mitä kulloinkin saa tehdä. Oikeuksien tärkeä piirre on niiden positiivisuus. Kaikkea saa olla ja tehdä, mikä ei vaaranna muiden ihmisten vastaavia oikeuksia ja mitä soisi itselleen tapahtuvan. Toisaalta positiivista säännöstöä ei voida kontrolloida ja turvata ilman negatiivisia sääntöjä eli kieltoja. Ihmisoikeuksien lähihistoria tarjoaa kuvan positiivisten sääntöjen jatkuvasta kasvusta, joita ei ole valvottu kieltävillä säännöillä ja sanktioilla. Oikeuksien myöntäminen ei välittömästi vaadi mitään, mutta kiellot sitäkin enemmän.

Positiivinen ja negatiivinen säännöstö pistää miettimään säännöttömyyden tilaa, joka muodostuu oikeuksien ja kieltojen negatiivisista. Oikeuden kieltäminen synnyttää valinnanvaraisuuden tilaa, kieltojen kieltäminen vuorostaan kaikkea mahdollistavaa tilaa. (Greimas, 1984) Toimivaa säännöstöä on vaikeaa kuvitella ilman kieltojen olemassaoloa. Pelkkiin kieltoihin perustuva säännöstö olisi vuorostaan pakkopaitana niin laaja ja monimutkainen, että sen ylläpito kävisi mahdottomaksi. Oikeuksien, kieltojen ja valinnanvaraisuuksien tulee olla tasapainossa (Kuva 3.).



KUVA 3 Säännösten rakenne

Ruotsin asuntopoliittikka on esimerkki siitä, miten vaikeaa on säätää lakeja ihmisoikeuksien turvaamiseksi. Maan perustuslaki mainitsee kansalaisten perusoikeutena – kenties ainoana maailmassa – oikeuden asuntoon. Oikeuden toteuttamiseksi vuokra-asunnoiksi tuotetaan pelkästään yleishyödyllisiä vuokrayhtiöitä (allmännyttan), jotka voivat olla joko yksityisessä tai julkisessa omistuksessa, mutta eivät saa tuottaa (laskennallista) voittoa. Voittojen kieltämisen perusteluna oli ajatus siitä, että perusoikeus ei saa olla spekulatiivisen kohteena. Koko asuntokannasta noin kaksi viidesosaa on yleishyödyllisiä vuokra-asuntoja, ja näissä asuvat eivät saa vuokrata asuntojaan edelleen. Toinen merkittävä asuntojen hallintakategoria on osuuskunnat (bostadsrätt), ja näihinkin pätee jälleenvuokrauksen kieltäminen. Vain kiinteistöjä (ägorätt), kuten omakotitaloja ja häviävän pientä määrää kiinteistöiksi muodostettuja kerrostaloasuntoja (ns. 3D-kiinteistöjä, 3D-fastigheter), voi antaa vapaasti vuokralla.

On vaikeaa nähdä, miten Ruotsin asuntopoliittiset ratkaisut olisivat edistäneet maan ihmisoikeustilannetta. Käytännössä kerrostaloissa asuvat eivät pysty kasaamaan omaisuutta asumisen kautta, mikä on johtanut maan varallisuuden poikkeukselliseen keskittymiseen. Vuonna 2020 Ruotsin Gini-kerroin oli 87,2, mikä on maailman korkeimpia.¹ Yksilöiden sijoitusvaihtoehtoksi on jäänyt pörssikeinottelu. Tilanne saa tietysti varattomia kansalaisia takertumaan hyvinvointivaltiota puolustaviin poliittisiin puolueisiin, koska vuokra-asuntoa ei voi kriisin iskiessä realisoida. 1940-luvulta lähtien kehitetty järjestelmä on lisäksi johtanut rakennusteollisuuden poikkeukselliseen keskittymiseen, kaupunkisuunnittelun muuttumiseen grynderiehtoiseksi, laaja-alaisiin pimeisiin vuokramarkkinoihin, alueelliseen segregatioon ja siihen liittyvään rikollisuuteen sekä vuokrasektoria hallinnoivan pääpuolueen korruptioon. Kaiken kukkuraksi yleishyödyllisen sektorin vuokrat ovat pidemmällä aikavälillä nostaneet asumiskustannusten yleistä tasoa. (Bengs, 2015; Gråbacke, 2002)

Ihmisoikeuksien kunnianhimoinen puolustaminen on naapurimaan kohdalla käännytynyt itsensä vastakohdaksi. Syynä ei ole se, että asumiselle on annettu perustuslaillista suojaa, vaan toteuttamistavassa. Ehkä asumisen määrittäminen perusoikeudeksi olikin alun perin vain väline muiden tarkoitusten saavuttamiseksi? Ovatko sovelletut keinot olleet itsetarkoitusta? Asuntopoliittikan status Ruotsin pyhänä lehmänä viittaa tähän.

Ihmisoikeuksien syvempi ymmärtäminen liittyy mielestäni kolmeen ajatuskuvioon. (1) Perustana on käsitys määrättyjen oikeuksien *universaalisuus*

¹ Gini-kertoimen ollessa 100, yksi henkilö omistaa kaiken varallisuuden. (Credit Suisse, 2021)

desta. Ilman tiettyä yhteismitallisuutta ei voi olla kaikkia yksilöitä koskevia ihmisoikeuksia. (2) Ihmiskunnan jokaisen yksilön erityisyys ilmentää toimintaedellytysten ja yksilöllisten resurssien *erilaisuutta*. (3) Eri yhteiskuntajärjestelmiä voidaan arvioida sen mukaan, missä määrin julkinen valta pystyy ihmisoikeuksia takaamaan ja toteuttamaan.

Universaalisuus

Suuret uskonnot perustavat vastavuoroisuuden periaatteelle. Monistinen kristinusko tunnustaa yhden Jumalan, joka Nikean ensimmäisen kirkolliskokouksen (v. 325) päätöksen mukaan muodostuu pyhästä kolminaisuudesta eli Isästä, Pojasta ja Pyhästä Hengestä. (SEP, 2020) Uskonnon tekemä ero ikuisuuden (tuonpuoleisen) ja ajallisuuden (tämänpuoleisen) välillä vastaa Isää ja Poikaa. Välittävänä tekijänä on Pyhä Henki, joka yhdistää ikuisuuden ajallisuuteen.

Kristinusko kanonisoiitiin noin 1000 vuotta rahatalouden syntyamisen jälkeen. Universaalisuuden ilmentymänä kristinusko tuskin olisi ollut uskottavaa ilman juurtunutta rahataloutta. Siinä missä rahatalous yhdistää tätä maailmaa, Pyhä Henki yhdistää vielä laajempaa piiriä. Kirkon rahavalta tuntuu omaksuneen Pyhän Hengen aikaa ylittävän kyvyn, ulottaen sen tuonpuoleiseen saakka. Saihan sielujen pelastuskin hintalappunsa.

Ensimmäiset tiedossamme olevat eurooppalaiset oikeusjärjestelmät syntyivät Kreikan antiikin kaupunkivaltioiden kehittymisen myötä 700-luvulla eaa. Niiden perustaksi laadittiin kansalaisten yhteiselämää ja hallintoa säättävät lait. Samoihin aikoihin eli 600-luvun puolivälissä kehkeytyi Aigeianmeren alueella rahatalous. (Harari, 2018) Rahaan perustuva vaihdanta mullisti antiikin Kreikan elämää monin tavoin. Se on yhdistetty valtiosääntöjen ja lakien kirjaamiseen, talouden voimakkaaseen kehittymiseen sekä uskonnosta vapautuneen filosofian syntyyn. (Jaegen, 2003) Välillisesti se vaikutti kenties ratkaisevasti myös käsitykseen ihmisoikeuksista.

Rahakolikko koostui vakiomäärästä arvometalleja. Kolikon lyöjän eli hallitsijan tuli nauttia yleistä luottamusta, jotta rahan käyttäjä luottaisi ilmoitettuun metallikoostumukseen eli siihen, että todellinen arvo vastaisi oletusarvoa. Syntyi käsitys universaalisen arvon ilmentymästä, johon kaikki muut hyödykkeet saatettiin yhteismitallisesti verrata. Kaupallisten suhteiden kehittyminen heijasti luottamuksen laajuutta.

Näin ei tapahtunut ilman vastalauseita, koska maailmassa on muitakin kuin rahassa mitattavia hyveitä. Niinpä kyynikkokoulukunnan filosofi Diogenes Sinopelainen (404–323 eaa.) julisti, että raha on kaikkien paheiden kotikaupunki. (Laertius, 1991, 53) Siitä huolimatta se loi yhteismitallisuuden kangastuksen, josta antiikin luonnonfilosofia kehittyi ja johon universaalisuus

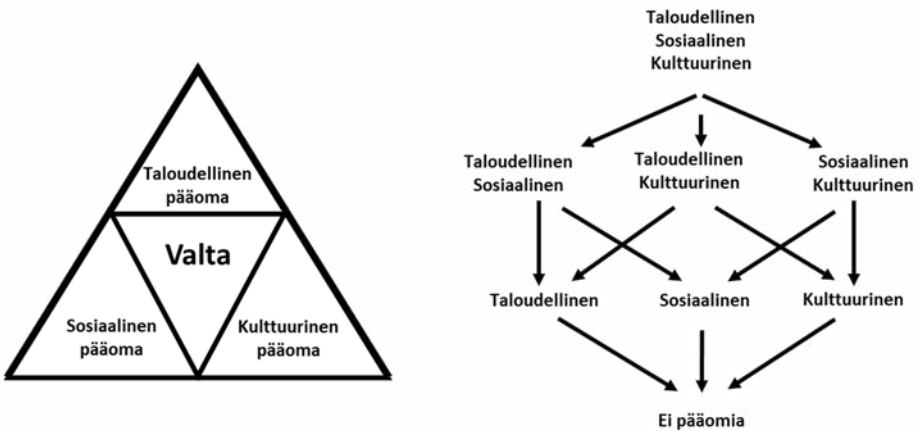
teen pyrkivä luonnontiede yhä rakentuu. Kaikki olemassa oleva on yhtä ja olemattomasta on turhaa spekuloida.

Miten rahatalous on vaikuttanut käsitykseen ihmisoikeuksista? Jakamattomina ihmisoikeudet muistuttavat rahatalouden ajatuskuviota. Kuten kolikolla, jokaisella ihmisellä on arvonsa. Jos tätä arvoa ei tunnusteta, niin yhteisö menettää sekä yksilön arvon että tähän liittyvän sosiaalisen lisäarvon. Yksilön arvon takaa periaatteessa poliittinen yksikkö, useimmiten valtio sekä kansainväliset sopimukset.

Erilaisuus

Universaalisuuden keskellä ihmiset ovat erilaisia eivätkä kaikki yhteiskunnan jäsenet pysty tai halua käyttää lakisääteisiä oikeuksiaan. Tämä ei vähennä ihmisoikeuksien vaalimisen tarpeellisuutta, pikemminkin päinvastoin. ”Tasa-arvo” viittaa ihanteeseen, kaikista erilaisuuksista huolimatta. ”Oikeus” liittyy vuorostaan myös institutionaaliin toimintaedellytyksiin.

Maamme edustuksellisesta demokratiasta huolimatta yksilöiden todelliset mahdollisuudet ajaa etujaan ja osallistua päätöksentekoon ovat erilaiset. Erot ilmenevät suhteessa yksilöiden käytössä oleviin resursseihin, joita voi kutsua sosiaalisiksi, kulttuurisiksi ja taloudelliseksi pääomaksi (Kuva 4, vas.).



KUVA 4 Vallan komponentit erityisinä ”pääomina” ja yhteiskunnan hierarkkinen rakenne

Sosiaalinen pääoma tarkoittaa yksilön käytössä olevia sosiaalisia voimavaroja. Elinkeinorakenteen muutosten ja maamme myöhäisen kaupungistumisen takia perinteiset verkostot ovat surkastuneet ja korvautuneet vaihtuviin yhteisöihin perustuvilla kontakteilla. Tilanne heijastuu muun muassa yhden henkilön ruokakuntien osuuden kasvuna. Erotuksena perinteisten sosiaalisten suhteiden vastavuoroisuudesta sosiaalinen media on huimasti lisännyt eivertoitavaa kanssakäymistä, mikä ei välttämättä johda sosiaalisen pääoman kartuttamiseen. Samalla median ja tietotekniikan laajeneminen altistavat sosiaaliselle manipulaatiolle ja kontrollille. (Bengs, 2021a)

Taloudellisella pääomalla en tarkoita tuloja vaan varallisuutta. Maamme talousoppineiden puheissa talouskasvu riippuu sijoitettavan pääoman määrästä. Sijoitettava pääoma kasvaa talouskasvun myötä, mutta myös varallisuuden keskittyessä, koska keskittyminen johtaa monopolisoitumisen myötä hintojen nousuun ja kulutuksen suhteelliseen pienenemiseen. Sijoitettava pääoma ja talouskasvu olisivat tämän logiikan mukaan suurimmillaan, jos yksi ihminen omistaisi kaiken ja muut eläisivät mahdollisimman vähällä. Varallisuustilastojen valossa eriarvoisuuden syveneminen on globaali trendi. Koko maailman mittakaavassa eriarvoisuutta mittaava varallisuusjakauma oli Gini-kertoimella ilmaistuna vuonna 2020 88,9. Suomen osalta vastaava luku oli 74,0. (Credit Suisse, 2021)

Kulttuurisella pääomalla tarkoitan koulutuksen, sivistyksen ja muiden elämäntaitojen tuomaa henkistä varallisuutta. Tämä pääomatyyppi on sidoksissa muihin pääomatyypeihin, mutta se on silti verrattain itsenäinen. Perinteisesti koulutuksen ja sivistyksen hankkiminen ovat yksilön sosiaalisen nousun liikkeelle panevaa voimaa. Tilanne on kenties muuttunut, koska koulutuksen sivistyksellinen osuus on vähenemässä sovellettavan tiedon hyväksi. Muutos heijastanee aikamme massakoulutuksen proletarisoitumista. Kaikille maksuttoman koulutuksen tarjoavana maamme on kuitenkin kansainvälistä eliittiä. Eri maiden väliset erot ovat suuria. Meillä koulutus kestää keskimäärin 17,8 vuotta. OECD-maiden keskiarvo on 14,5. (OECD Stat., 2017)

Koko väestön kohdalla kolmen pääomatyyppin jakauma heijastaa eri ryhmien suhteellista vaikutusvaltaa (Kuva 4, oik.). Huipulla toimivilla kaikki pääomatyyppit ovat käytössä, alhaalla elävillä tuskin yhtään. (Cheng, 2019, s. 113) Maamme resurssittomien kansalaisten laiskahko vaaliosallistuminen heijastuu alhaisena äänestysprosenttina, mikä vastaa OECD:n keskitasoa (69%). (OECD Stat., 2017)

Poliittista eliittiä suosivana rakenteellinen eriarvoisuus on merkittävä haitta ihmisoikeuksien toteutumiselle. Se myös lisää hyväosaisten ennako-

luuloa jakamattomia oikeuksia kohtaan, jos ihmisoikeuksien puuttuminen nähdään itseaiheutettuna ja luonnollisesta erilaisuudesta johtuvana.

Yhteiskuntajärjestelmä

Yhteiskuntajärjestelmästä riippumatta kaikki tuntemani nykyvaltiot ovat kansallisten eliittien johtamia. Jos antiikin Perikles (495–429 eaa.) vierailisi nykymaailmassa, hän tuskin näkisi demokratiaa missään. Hänelle se tarkoitti kansanvaltaa, jolloin valtion johto heijastaa kansan koostumusta. Eliittivallan välttämiseksi muinaiset kreikkalaiset suosivat edustajiaan valitessa vaalien sijasta arpaa.

Yhteistä kaikille valtioille on resurssien hallinta, mikä tapahtuu sekä väkivaltamonopolin että ideologian keinoin (Kuva 5). Valtio on tässä mielessä hallitsemiensa toimintojen yläpuolella, mutta samalla julkista valtaa käyttävät ihmiset sitoutuvat tavalla tai toisella resurssien, väkivallan ja ideologian hallintaan liittyviin intresseihin. Käytännössä julkinen valta koostuu yksityisistä intresseistä, vaikka poliittisesti julkinen sektori ohjaa yksityisiä tahoja.

Johtaako eliitti valtiota tai valtio eliittiä? Vastaus riippuu tietysti katsantokannasta. Edellisessä tapauksessa resurssija hallitsevat käyttävät poliittista valtaa, jälkimmäisessä tapauksessa poliittisen vallan käyttäjät hallitsevat resurssija. Yleisen jaon mukaan maailma jakaantuu liberaaleihin demokra-



KUVA 5 Valtion hallinta

tioihin ja muihin. Niiden ero kuvataan usein edustuksellisen demokratian laajuuden ja elinkeinoelämän sääntelyn kautta.

Ukrainan sota on tuonut puuttuvat ihmisoikeudet koko maailman silmien alle. Amerikkalainen Francis Fukuyama on antanut Ukrainan sotaa tulkitsevalle artikkelille otsikon *"The war on Liberalism"*. (Fukuyama, 2022) Otsikko on ymmärrettävä, mutta suoranainen väärinymmärrys on hänen käsityksensä siitä, että liberalismien historia olisi yhtä kuin ihmisoikeuksien historia. Liberalismi ajoi menestyksellisesti talouselämän vapautumista USA:n itsenäistymisen ja Ranskan vallankumouksen aikoina yli 200 vuotta sitten. Aate joutui jo 1800-luvun alussa ihmisoikeustaistelijoiden hampaisiin sosiaalista eriarvoisuutta ja työn hedelmien riistoa ylläpitävänä järjestelmänä. Fukuyaman artikkeli kuvanee sekä anglosaksisen maailman liberaalien itseymmärrystä että monopolien hellimää vapausideologiaa.

Vladimir Putinin puhe sodan alkupäivinä oli hegeliläisen nationalismin tyylipuhtainta hehkutusta. Hämmästyttävällä tavalla se myötäili suoraan ns. venäläisyyden symboliikkaa, jossa valtiouuskollisuus istuu venäläisyyden ytimessä. Toimivana subjektina ei ole kansanvalta, vaan mitä erilaisimmissa symbolisissa muodoissa kuvattu *kansan sielu*. (Hellberg-Hirn, 1998) Tällainen valtio ei tunnista eikä tunnusta ihmisoikeuksia, vain yksilöiden velvollisuuksia. Ihmisten oikeudet ovat yhtä kuin heidän velvollisuutensa valtiota ja kansaa kohtaan. Putin on suoraa jatkoa tsaarien ja bolševikkien ketjulle. Tähän myöhäisromantiikan filosofiseen traditioon ovat yhtyneet niin 1800-luvun suuret venäläiset kirjailijat kuin myös dissidentti Aleksandr Solženitsyn (1918–2008), Moskovan nykypatriarkasta puhumattakaan.

Ehkä Venäjän esimerkissä piilee laajempi retorinen totuus. Sananvapautta vainoavat diktatuurit korvaavat oikeudet velvollisuuksilla vetoamalla kansalaisten yhteisöllisyyteen. Argumenttina yhteisöllisyys on tehokkainta retoriikkaa ja lisäksi se kuuluu osaksi ihmisoikeustaistelua! Perimmiltään jakamattomat ihmisoikeudetkin ovat nousseet esille yksilöistä muodostuneiden yhteisöjen kokemien vääryyksien avittamina. Valtioissa yleensä, ja kansallisvaltioissa erityisesti, nationalismi on yhteiskuntaa mobilisoiva voima. Sen puuttumisesta Libanon on surullinen esimerkki. Siellä kansallisaate on väistynyt lahkopolitiikan myötä, valtio on toimintakyvytön ja kärsimykset kammottavia. (Bengs, 2021b)

Sodat osoittavat yksiselitteisesti, että voittajaksi valikoituu resurssirikkein osapuoli. Varallisuuden kertyminen ei liity vain resurssien hallintaan ja kasvattamiseen, vaan yhtä lailla väkivaltamonopoliin. Väkivaltakoneisto on suurimpia resurssien syöppöjä, ja rikkaimmissa maissa sotakoneiston laajentaminen puhalttaa kasvuvauhtia kansantalouteen ja tasoittaa suhdan-

nevaihteluita, kuten John Maynard Keynes (1883–1946) totesi jo 1930-luvulla. USA:lla on yli 700 varsinaista sotilastukikohtaa ympäri maailmaa, jotka viime kädessä turvaavat sen pääomien haluttua liikkuvuutta ja poliittista vaikutusvaltaa. USA:n Venäjä-politiikka on arvatenkin osa sen Kiina-politiikkaa, koska vain Kiinasta on sille taloudelliseksi kilpailijaksi.

Venäjä ei ole pelkästään esimerkki nationalistisesta retoriikasta, vaan myös resurssien haltuunotosta vallankäytön keinoin. Presidentti Jeltsin yksityisti vuosina 1992–94 valtion omaisuutta jakamalla vouchereita. Yksityistäminen koski kaasua, öljyä, louhintaa, rautateitä ja muuta kuljetusta sekä maataloutta eli *maankäyttöön sidottuja monopoleja*. Kaksi kolmasosaa omistuksista jaettiin yhtiöiden sisäpiireissä. Toiminta jatkui vuonna 1995 niin sanotulla ”laina osakkuutta vastaan” -ohjelmalla, jonka ideana oli rahoittaa Jeltsinin vaalikampanjaa vuokraamalla 12 valtion omistamaa suuryritystä vaalirahoittajille. Jeltsinin voitettua yritysten omistus luovutettiin vuokraajille. (Hyatt&McEvoy, 2022)

Putin kiristi otettaan valtiosta kiihdyttämällä varallisuuden keskittymistä. Vuonna 2001 maassa oli 8 miljardööriä, joiden yhteenlaskettu varallisuus oli 12,4 miljardia dollaria (Hyatt&McEvoy, 2022). Vuonna 2011 vastaavat luvut olivat 101 miljardööriä ja 432,7 miljardia dollaria. Talouslehti Forbesin mukaan miljardöörejä oli vuonna 2021 tietyvästi 118 (HS, 13.3.2022, B5). Oligarkkivalta heijastuu varallisuuden voimakkaana keskittymisenä. Vuonna 2000 Venäjän Gini-kerroin oli Credit Suissen (2021) arvion mukaan jo 84,7 ja vuonna 2020 se oli 87,8. USA:n vastaavat luvut olivat 80,6 ja 85,0, eli samaa luokkaa. Kiinan luvut olivat huomattavasti pienemmät: 59,9 ja 70,4. Nämä luvut kuvaavat siis kyseisten maiden sisäistä taloudellista eriarvoisuutta.

Jos tarkastelun kohteena on *globaalin* talouden rikkaimman 1 prosentin jakauma, niin USA:n yliote on murskaava. Credit Suissen (2021) mukaan USA:n varakkaimman prosentin osuus globaalista rikkaimmasta prosentista on 40,0 %, kun taas Kiinan vastaava osuus on 9,3 %. Ruotsi (1,0 prosenttia), Venäjä (0,5 prosenttia) ja Suomi (0,2 prosenttia) sijoittuvat alasarjaan. Yhteiskuntajärjestelmästä riippumatta varallisuuden jatkuva keskittymisen muodostanee merkittävimmän vaaran ihmisoikeuksien toteutumiselle. Se lisää yhteiskunnan eriarvoisuutta, vähentää sen legitimizeettiä, ruokkii ennakkoluuloja ja vaikeuttaa tai tekee mahdottomaksi suuren enemmistön omaehtoisen toiminnan.

Lopuksi

Ihmisoikeudet ovat kaikille samat, mutta niillä on myös yhteisöllinen puolensa ja siksi niitä voisi verrata totuuden problematiikkaan. *Totuus* on se, mikä on

olemassa ja näyttää siltä. *Salaisuus* on se, mikä on olemassa, mutta ei näytä siltä. *Valhe* on se, mikä ei ole olemassa, mutta näyttää siltä. Epätosi ei ole olemassa, eikä näytä siltä eli se muistuttaa mieliharhaa. (Greimas, 1984) Ihmisoikeudet tuntuvat toisinaan pyörivän salaisuuksien, valheiden ja mieliharjojen ympärillä. Ihmisoikeuksia on, mutta ne eivät näytä niiltä, tai sitten niitä ei ole, mutta ne näyttävät niiltä. Toisinaan koko ihmisoikeuksien käsite tuntuu mieliharhalta, mutta siitä huolimatta ne ovat sekä käsitteenä että innoittajana olemassa.

Mielestäni olisi aiheellista pohtia, miten kaupungistuminen ja suunnittelukäytännöt vaikuttavat ihmisoikeuksien toteutumiseen. Kysymys ei ole vain meidän, vaan jälkeläistemme elämästä. Yhdyskuntasuunnittelu-lehden aiempi numero (1/2021 "Oikeus kaupunkiin") viittaa ryhtiliikkeen tarpeellisuuteen. Kaupungista puhuttiin paljon, oikeuksista vähän. Mielestäni tulisi työstää oikeuskäsitettä analyttiseen suuntaan, jotta se voisi olla työkaluna myös empiirisissä tutkimuksissa. Dataa on paljon, analyysivälineitä vähemmän.

Viittaukset

- Bengs, C.** (2021a). *A Panglossian Dilemma*. InTechOpen. <https://www.intechopen.com/chapters/75008>
- Bengs, C.** (2021b). *Miten ymmärtää taloutta, maankäyttöä ja rakentamista?* Yhdyskuntasuunnittelu 2021:2-3, s. 102-117
- Bengs, C.** (2015). *The housing regime of Sweden: Concurrent challenges – Part A: Aims, effects and interpretations*, Aalto University publication series SCIENCE + TECHNOLOGY, 14/2015 <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=The+housing+regime+of+sweden+Bengs>
- Credit Suisse** (2021). *Global Wealth Data Book* <https://www.coursehero.com/file/122010390/global-wealth-databook-2021pdf/>
- Laertius, D.** (1991). *Liver of Eminent Philosophers*. Volume II. The Loeb Classical Library. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London, England
- Fukuyama, F.** (2022). *The war on liberalism*. FT Life&Arts, Saturday 5 March 2022
- Greimas, A.J.** (1984). *Structural semantics: An attempt at a model*. University of Nebraska Press, Lincoln
- Gråbacke, C.** (2002). *Tre svenska fackförbunds agerande under perioden 1945-1976*. Göteborg: Meddelanden från ekonomisk-historiska institutionen (no. 85), Handelshögskolan vid Göteborgs universitet.
- Harari, Y.N.** (2018). *Money*. Vintage Minis/ Penguin: London
- HS Helsingin Sanomat** (13.3.2022). *Putinin suurin uhka saattaa syntyä 145-miljoonaisen kansan pettymyksestä*. s. B5.
- Hyatt, J. & McEvoy, J.** (2022) *What is an oligarch? Here's what you need to know about Russia's billionaires*. Forbes March 14, 2022 <https://www.forbes.com/sites/johnhyatt/2022/03/14/what-is-an-oligarch-heres-what-you-need-to-know-about-russias-billionaires/?sh=3753ba16271f>
- Jaeger, W.W.** (2003). *The Theology of the Early Greek Philosophers: The Gifford lectures 1936*. Wipf and Stock Publishers: Eugene Oregon
- OECD, Statistics.** (2017). *Better Life Index, Voter turnout Percentage, Years of education*. <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=72467> [luettu 14.3.2022]
- Strzelewicz, W.** (2001). *De mänskliga rättigheternas historia*. Ordfront/Minerva: Stockholm
- SEP Stanford Encyclopedia of Philosophy.** (2020). *Trinity*. <https://plato.stanford.edu/entries/trinity/> [luettu 14.3.2022]